

TA'LIMNI MODERNIZATSIYA QILISH SHAROITIDA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI RAHBARLARINING KASBIY FAOLIYATI TENDENSIYALARI

Boboyev F.A.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti mustaqil izlanuvchisi

Tayanch so'zlar: modernizatsiya, funksional, texnologiya, innovatsiya, sanitariya-gigiyena, marketing.

Ключевые слова: модернизация, функциональность, технологии, инновации, санитария, маркетинг.

Key words: modernization, functionality, technology, innovation, sanitation, marketing.

Ta'limni modernizatsiya qilish sharoiti, bir mamlakatning ta'lim sistema va dasturlarini yangilash va rivojlantirishning jarayonlarini ifodalovchi bir konsept sifatida tushuniladi. Bu jarayonlarning asosiy maqsadi, talabalar va o'qituvchilarga eng yangi bilim va texnologiyalardan foydalanish va ularni amaldagi xalqaro standartlarga mos kelishini ta'minlashdan iborat bo'ladi. Ta'limni modernizatsiya qilish sharoitini tahlil qilishda, mamlakatning milliy ta'lim standartlari, o'quv jarayonlari, darsliklar, o'quv planlari, xonalar va uning tashkiliy-ijtimoiy muhitini oshirishni o'z ichiga oladi. Bu jarayonlarning yanada rivojlanishi uchun, ilmiy va texnik tajriba, shuningdek, ta'limning yanada innovatsion uslublari integratsiya qilinadi. Maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, jamiyatning yangiliklarga moslashuvchanligi, uning ommaviy maqsadlariga va individual talablarga javob berishga yordam beradi. Buning natijasida, maktabgacha ta'lim tashkilotlari yanada raqobatbardosh, tarbiyalanuvchilar yurtimizga xizmat qiladigan har tomonlama yetuk, zamonaviy bilim va hunarlarni puxta egallagan, azmu shijoatli, tashabbuskor yoshlarimizga tayanamiz mumkun bo'ladi.

Mahalliy ta'limning raqobatbardoshligini oshirishi mumkin bo'lgan boshqaruvni tashkil etish O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimining markaziy

elementidir. Bu ta'lim organlarining tuzilishi va faoliyati, o'zaro hamkorligi, huquq va majburiyatlarni taqsimlash orqali amalga oshiriladi.

Uzluksiz ta'lim tizimining muhim bo'g'ini bo'lgan maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, samarali davlat boshqaruvi tizimini yaratish, maktabgacha ta'lim tashkilotlari davlat va nodavlat tarmog'ini kengaytirish, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, ularni malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, maktabgacha ta'lim tashkilotlariga tarbiyalanuvchilarni qamrab olishni keskin oshirish, ta'lim-tarbiya jarayonlariga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish orqali tarbiyalanuvchilarni har tomonlama intellektual, ma'naviy-estetik, jismoniy rivojlantirish hamda ularni maktabga tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash maqsadida, maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish jarayonida asosiy shaxs ta'lim tashkiloti rahbari hisoblanadi. Rahbarning kasbiy faoliyati eng mazmunli faoliyat turlaridan biridir.

Hozirgi vaqtda maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish bo'yicha olib borilayotgan va nashr etilayotgan pedagogik tadqiqotlarni ikki guruhga bo'lish mumkin:

1) shaxsiy xususiyatlarni tahlil qilish va maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining kasbiy dasturlarini yaratish sohasida;

2) maktabgacha ta'lim tashkilotlarining aniqlangan zamonaviy boshqaruv muammolari sohasida.

Maktabgacha ta'limni modernizatsiya qilish sharoitida maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori yangi ijtimoiy ahamiyatga ega rollarni, kasbiy va funksional bilimlarni va boshqaruv ko'nikmalarini egallashi, rahbarning kasbiy madaniyati va shaxsiyatini rivojlantirishi kerak.

Yangi ijtimoiy-iqtisodiy va ijtimoiy-kasbiy sharoitlarda muvaffaqiyatli amalga oshirilayotgan yuqori malakali va harakatchan boshqaruv kadrlariga ehtiyoj tobora keskin sezilmoqda. Bu esa kasbiy tanlash, moslashtirish, mustahkamlash va zaxirani shakllantirish, boshqaruv ishining xususiyatlariga muvofiq malaka oshirish maqsadida maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari faoliyati va boshqaruv kadrlarini tayyorlash tizimiga jiddiy o'zgartirishlar kiritishni taqozo etadi.

Bundan tashqari, ta'lim sohasidagi boshqaruv amaliyoti ko'rsatishicha, maktabgacha ta'lim tashkilotining zamonaviy rahbari ta'lim holati o'zgarganda boshqaruv faoliyatining an'anaviy tarzda o'rnatilgan usullari va metodlaridan voz kechishga imkon beradigan ma'lum darajadagi shaxsiy malakalarga, shuningdek, boshqaruvning yangi yondashuvlarini ishlab chiqish, o'zlashtirish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

A.V.Shin, N.Sh.Abdullayeva, Sh.N.Qosimova, M.T.Xamdanova, G.N.Nigmatova va Sh.B.Raximova kabi olimlar mamlakatimizda maktabgacha ta'lim tizimi va maktabgachga ta'lim tashkilotlarini boshqarish masalalariga oid izlanishlar olib borishgan.

Ushbu mualliflarning ishlarini tahlil qilish bizga maktabgacha ta'lim tashkilotlarni boshqarish o'ziga xos xususiyatlarga ega va boshqa har qanday tashkilot boshqaruvidan farq qiladi degan xulosaga kelishimizga imkon berdi. Keling, ulardan ba'zilarini ko'rib chiqaylik:

1) maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatida pulli xizmatlarni yo'lga qo'yish ijtimoiy buyurtma bilan belgilanadi;

2) maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish jarayonining aniq ta'lim-tarbiya berish xususiyati;

3) maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqaruv tartib-taomillari tizimi;

4) maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqaruvida ko'p sonli axborot oqimiga olib keladigan tahliliy faoliyatga e'tibor qaratish;

5) maktabgacha ta'lim tashkilotini bosqichma-bosqich boshqaruvga innovatsiyalarni joriy etish;

6) boshqaruvning ma'muriy tomoni maktabgacha ta'lim tashkiloti kuzatuv kengashining ustuvor yo'nalishlariga bo'ysunadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining faoliyatini tartibga soluvchi asosiy huquqiy hujjat O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim to'g'risida"gi qonunidir.

Birnecha yillar davomida yuzaga kelgan kamchiliklar tahlili shuni ko'rsatdiki, ular ko'p jihatdan bolalik davrida maktabgacha ta'lim tashkilotlarining jamiyat ehtiyojlaridan uzoqlashishi, uning nisbatan yopiq tizimga aylanishi hamda tashqi muhit bilan aloqalari yetarli darajada emasligi bilan izohlanadi. Ko'rinib turibdiki, maktabgacha ta'limni boshqarish tizimi barcha manfaatdor tomonlar va ta'lim-tarbiya jarayoni subyektlarining o'zaro hamkorligiga asoslangan bo'lishi kerak.

L.I. Falyushinaning fikricha, maktabgacha ta'lim tizimi oldida bir qator dolzarb muammolar turibdi:

1) maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ini saqlash va rivojlantirish;

2) tashkiliy-pedagogik xarakterdagi masalalarni hal qilish, xususan, pedagogik jarayonni tashkil etishning dasturlari va yangi texnologiyalari o'zgaruvchanligi sharoitida maktabgacha ta'limning mazmunini yangilash va standartlarini joriy etish;

3) maktabgacha ta'lim tashkilotlari mutaxassislarini boshqarish tizimini kadrlar bilan ta'minlash va ularni qo'llab-quvvatlash;

4) turli idoraviy qarashlardagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarini qo'shimcha moliyalashtirish manbalaridan foydalangan holda moliyalashtirish masalalarini hal etish.

Maktabgacha ta'lim tizimida faoliyatning ustuvor yo'nalishlarida o'zgarishlar yuz berdi: maktabgacha yoshdagi bolalar uchun vaqtni tashkil etish – bolaning maktabga tayyorligi – bolalarning jismoniy va ruhiy salomatligini himoya qilish va mustahkamlash, ularning individual qobiliyatlarini rivojlantirish.

Hozirgi vaqtda maktabgacha ta'lim tashkilotining maqomi bevosita ta'lim xizmatlari buyurtmachilarining so'rovlariga bog'liq. Yagona ta'lim dasturidan foydalanishdan o'zgaruvchan dasturlar va texnologiyalardan foydalangan holda bolalar bilan ishlashga o'tilmoqda. Bunday sharoitda har bir maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishning o'ziga xos sxemasini yaratish kerak, biroq ular dasturlarni tanlashda qiyinchilikka duch keladi, chunki bu tanlov mexanizmi ishlab chiqilmagan.

Maktabgacha ta'lim sifatini oshirish bevosita maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining kasbiy malakasi darajasiga bog'liq. Shunday ekan, maktabgacha ta'lim tashkilotining boshqaruv tizimiga pedagogik yoki boshqaruv ma'lumotiga ega bo'lgan kadrlarni olib kelishimiz zarur. Yana shuni ta'kidlash joizki maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarini kasbiy mahorati va malakasini oshirish maqsadida ularni kasbga qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini moslashuvchan tarzda o'zgartirish zarur.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida ijtimoiy buyurtmani to'liq amalga oshirish, tashkilot faoliyatining yuqori sifatli pedagogik natijasini olish, pedagogik jamoani o'z kasbiy darajasini oshirishdan manfaatdor bo'lish imkonini beradigan boshqaruv sharoitlarini yaratish kerak.

Umuman olganda, maktabgacha ta'lim tizimidagi strategik o'zgarishlarning sifati va alohida ta'lim tashkiloti rahbarining boshqaruv faoliyati, xususan, har bir maktabgacha ta'lim tashkilotining maqsadini tushunishga bevosita bog'liq.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining boshqaruv qobiliyatlari tarkibi quyidagi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. U quyidagilarga qodir bo'lishi kerak:

- maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarishda zamonaviy pedagogik menejmentning eng muhim qoidalaridan oqilona foydalanish;
- maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyatini tahlil qilish;
- o'tkazilgan tahlil natijalarini hisobga olgan holda, maktabgacha ta'lim tashkiloti rivojlanishi va faoliyati bo'yicha maqsadlarni tezkor belgilashni amalga oshirish; uni rivojlantirishning real dasturini ishlab chiqish;
- ta'lim-tarbiya jarayoni va uning natijalari, qabul qilingan qarorlarning aniq bajarilishi ustidan samarali nazoratni amalga oshirish;

- innovatsion faoliyatni boshqarish, pedagogik innovatsiyalar samaradorligini baholash; maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarishni takomillashtirishga oid innovatsiyalarni ishlab chiqishni tashkil etish;
- maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarishda raqamli texnologiyalaridan foydalanish;
- maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagoglarni mehnat faoliyatida yuqori natijalarga erishishga undash;
- pedagog xodimlarning malakasini oshirish va kasbiy mahoratini oshirishni rag'batlantirish;
- maktabgacha ta'lim tashkilotida uslubiy (ilmiy-uslubiy) ishlarni tashkil etish;
- pedagogik diagnostika, tarbiyalanuvchilarning tayyorgarlik darajasi va bilim sifatini nazorat qilish usullariga egalik qilish;
- maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagog-xodimlari mehnatini rag'batlantirish;
- tarbiyalanuvchilar bilan o'tkaziladigan mashg'ulot jarayonlarini tashkil etish ishlarni boshqarish;
- sog'liqni saqlash organlari bilan birgalikda tarbiyalanuvchilar salomatligini saqlash va mustahkamlash bo'yicha zarur choralarni ko'rish;
- maktabgacha ta'lim tashkilotida normativ sanitariya-gigiyena rejimiga, sanitariya talablari va qoidalariga rioya qilish bo'yicha zarur choralarni ko'rish;
- maktabgacha ta'lim tashkilotidagi pedagogik ziddiyatlarni boshqarish, qulay ijtimoiy-psixologik muhit yaratish;
- o'zingizning jozibali imidjingizni shakllantirish va o'zingizni jamoada mahorat bilan namoyon etish;
- tarbiyalanuvchilar huquqlarini himoya qilishni ta'minlash;
- maktabgacha ta'lim tashkiloti hayoti va faoliyatining barcha jabhalarini demokratlashtirishni maqsadli amalga oshirish;
- mehnat qonunchiligi va xavfsizlik texnikasi talablariga so'zsiz rioya etilishini ta'minlash;
- maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarishning oqilona tuzilmasini yaratish;
- yig'ilishlar, pedagogik kengashlar, suhbatlar o'tkazish, guruhlarda ishlashni tashkil etish, ishbilarmonlik muloqoti texnikasini o'zlashtirish;
- muayyan vaziyatlarni hisobga olgan holda, yetakchilikning samarali usullarini tanlash;

- maktabgacha ta'lim tashkilotining moliyaviy-xo'jalik faoliyatini boshqarish; qo'shimcha pullik ta'lim xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha ishlar;
- ta'lim xizmatlari bozorini (marketing faoliyati) o'rganishni tashkil etish va qo'shimcha ta'lim xizmatlari ko'rsatish hisobidan olingan mablag'lardan oqilona foydalanish;
- maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlarini tanlash va joylashtirishni amalga oshirish;
- amaldagi O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi talablariga muvofiqligini ta'minlash.
- tarbiyalanuvchilar kontingentini saqlash;
- zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan samarali foydalanish;

Xulosa qilib aytganda, yangi boshqaruv paradigmasi maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarini muayyan vazifalarni bajarishga moslashtirish emas, balki rahbarni rivojlantirish va boshqaruv faoliyati uchun kasbiy tayyorgarlikning yaxlit tizimidir.

Адабиётлар:

1. Друккер, П.Ф. Практика менеджмента: учебное пособие / Питер Ф.Друккер; пер. с англ.; под ред. Я.К. Мариновича. — М.: Вильямс, 2000. — 397с.
2. Зигерт, Вернер. Руководит без конфликтов / Вернер Зигерт; сокращ. пер. с нем. Н.В. Вардул, А.Д. Богомолова; научн.ред., авт. предисл. А.Л. Журавлев. — М.: Экономика, 1990. — 335 с.
3. Философский словарь / В.Н. Мирошниченко, Л.В. Остапенко, Э.В. Шахова. -М., 2004.- 560 с.
4. Конаржевский, Ю.А. Менеджмент и внутришкольное управление /Ю.А. Конаржевский. М., 2000. - 224 с.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining boshqaruv qobiliyatlari tarkibi va maktabgacha ta'lim tizimi oldida bir qator dolzarb muammolar keltirib o'tilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье представлены управленческие навыки руководителя организации дошкольного образования и ряд актуальных проблем, стоящих перед системой дошкольного образования.

SUMMARY

This article presents the management skills of the head of a preschool education organization and a number of current problems facing the preschool education system.